

FENOMENOLOGIJA LIETUVOJE

Arūnas Sverdiolas

Kultūros, filosofijos ir meno institutas
Saltoniškių g. 58, LT-08105, Vilnius
dabart-filos@kfmi.lt

Tomas Kačerauskas

Vilniaus Gedimino technikos universitetas
Filosofijos ir politologijos katedra
Saulėtekio al. 11, LT-10223 Vilnius
Tel./faks. (370-5) 274 48 66
El. paštas: tomas@hi.vgtu.lt

Straipsnyje apžvelgiamos Lietuvos fenomenologijos ištakos, saitai su Vakarų fenomenologija ir saviti bruožai. Pateikiama plati fenomenologijos, hermeneutikos bei egzistencinės filosofijos panorama, pristatant ne tik pagrindinius šių krypčių atstovus, bet ir jų leidžiamus žurnalus. Teigiama, kad fenomenologija ir įvairios jos atšakos Lietuvoje atsirado drauge su pirmaisiais M. Heideggerio ir E. Husserlio mokiniais, t. y. beveik neatsilikant nuo Vakarų. Pasak autorių, Lietuvoje ši tradicija įgavo naujų bruožų, kurie sietini su nauju etapu Lietuvos filosofijoje – mąstymo tautine kalba pradžia. Kartu pabrėžiama, kad fenomenologija, nors ir priklausoma nuo tarptautinių ištakų (Freiburgo mokyklos), yra atvira plėtrai. Įvedamas filosofijos brandos vertinimo pagal jos autonomiją vyraujančios mokyklos atžvilgiu kriterijus. Daroma išvada, kad „grynoji“ fenomenologija, pincetu narstanti Husserlio palikimą, ir nereikalinga, ir nenaudinga. Teigiama, kad fenomenologijos jėga pasireiškia jos kūrybiniu užtaisais, kuris sujudina ne tik filosofiją, bet ir kitus humanitarinius bei socialinius mokslus. Pasak autorių, tai – dar gyva tradicija, prie kurios plėtotės prisideda ir Lietuvos mintis.

Pagrindiniai žodžiai: fenomenologija, Lietuvos filosofija, ištakos, palikimas.

Įvadas

Nors profesionaliai filosofijai Lietuvoje – penki šimtai metų¹, XX a. Lietuvos filosofija augo kartu su fenomenologinės tradicijos recepcija. Lietuvoje yra ir analitinės filosofijos² dai-

gų, tačiau dauguma Lietuvos filosofų save kil-dina iš kontinentinės tradicijos, kurioje vyrauja fenomenologinė, hermeneutinė ir egzistencinė mintis. Kadangi postmoderni filosofija išsišakojo iš fenomenologijos kaip jos atsvara, šie vėjai neaplenkė ir Lietuvos. Lietuvos filosofija ne tik auga, veikiant fenomenologijai ir kartu su ja, Lietuvos filosofija yra savita ir įdomi tiek, kiek įveikia šią tradiciją, kuriai savo ruožtu galėtų suteikti naujų atspalvių. Fenomenologija – tiek Vakarų Europoje, tiek Lie-

¹ Pasak R. Plečkaičio, profesionaliosios filosofijos Lietuvoje pradžia – 1507 m., kai buvo įsteigta dominikonų partukuliarinė mokykla (Plečkaitis 2008).

² Ryškiausi jos atstovai: Evaldas Nekrašas, Rolandas Pavilionis, Marius Povilas Šaulauskas, Nijolė Lomanienė.

tuvoje – nuolat plėtojasi, kūrybiškai tęsdama E. Husserlio ir M. Heideggerio tradiciją, kuri besikeičiančio gyvenamojo pasaulio (*Lebenswelt*) ir tautinio sambūvio (*Mitsein*) sąlygomis įgauna vis naujų bruožų.

Tiek Lietuvoje, tiek Vakaruose apie fenomenologiją galima kalbėti ir siaurąja, ir plačiąja prasme. Dauguma tyrinėtojų, nurodydami E. Husserlį ir M. Heideggerį, sutaria dėl fenomenologijos ištakų, akivaizdžios jos sąsajos su egzistencijos filosofija (M. Heideggeris, K. Jaspersas, J.–P. Sartre'as, N. Berdiajevas), egzistencine teologija (R. Bultmannas, G. Marcelis, E. Jüngelis), hermeneutika (H. G. Gadameris, P. Ricoeuras), dialogo filosofija (M. Buberis). Kyla klausimas, ar tokie filosofai kaip H. Arendt, E. Levinas, J. Derrida, S. Žižekas, kurie išaugo iš fenomenologinės tradicijos, taip pat laikytini fenomenologais?

Kadangi brangintinas kiekvienas Lietuvos fenomenologas, kurių nėra daug, stengsimės paminėti kiekvieną, kurio tyrimai bent kiek siejasi su fenomenologinėmis prieigomis. Maža to, apžvelgsime ir tuos fenomenologus, kurie įsitraukę į Lietuvos fenomenologų sąjūdį, nors kilę iš kaimyninių šalių. Viena, tai atitinka filosofijos Lietuvoje tyrimų intencijas³, antra, visiškai neaiškūs „lietuviškos“ filosofijos kriterijai. Turbūt pats garsiausias „lietuvis“ fenomenologas – E. Levinas, plačiai garsinęs Lietuvą, nors nerašęs filosofinių tekstų lietuvių kalba⁴. Kitas atvejis – L. Karsavinas, kuris visada save laikė rusu, nors solidžiausią vei-

kalą parašė lietuvių kalba. Taigi tenka apsiriboti aptakia formuluote „fenomenologija Lietuvoje“. Drauge tai išreiškia kūrybinį sambūvį fenomenologų, filosofuojančių skirtingomis kalbomis vienoje šalyje ir atvirkščiai – pasklidusių po pasaulį, bet susietų bendra kilme.

Minėta, kad filosofijos branda gali būti vertinama pagal jos autonomiją vyraujančios mokyklos atžvilgiu. Šia prasme „grynoji“ fenomenologija, pincetu narstanti Husserlio palikimą, mūsų supratimu, ir nereikalinga, ir nenaudinga. Fenomenologijos jėga pasireiškia jos kūrybiniu užtaisu, kuris sujungia ne tik filosofiją, bet ir kitus humanitarinius bei socialinius mokslus. Kai fenomenologija liausis plėtojusis, turėsime Vakarų minties faktą, kurį tegalima tyrinėti istoriškai. Mūsų požiūriu, tai – dar gyva tradicija, prie kurios plėtotės, viliamės, prisidės ir Lietuvos mintis. Taigi fenomenologiją Lietuvoje traktuosime plačiąja ir gyvąja prasme.

Nors paprastai fenomenologams padeda susitelkti tam tikslui įsteigti žurnalai, Lietuvoje padėtis kitokia. Seniausias ir iki pat 1990 m. vienintelis pokarinis filosofinis žurnalas *Problemos* (eina nuo 1968 m., leidėjas – Vilniaus universitetas) buvo ir lieka įvairių filosofijos krypčių autorių ruporas. Turint omeny Lietuvoje vyraujančią filosofijos kryptį, tenka pripažinti šio žurnalo nuopelnus skleidžiant fenomenologijos idėjas. Toks pat margas ketvirtinis žurnalas *Logos* (leidėjas – Dalia Marija Stančienė), nors pastaraisiais metais pasirodė teminiai jo numeriai, skirti Levinui, Derrida, Dovydaičiui. Ketvirtiniame žurnale *Filosofija. Sociologija* (leidėjas – Lietuvos mokslų akademija) nuo 1990 m. iki 2004 m. sugyveno ne tik įvairūs filosofiniai, bet ir sociologiniai (tiek teoriniai, tiek empiriniai) tekstai. Pastaruoju metu iš šios eklektikos žurnalas išaugo: per metus išleidžiami 2 sociologiniai ir 2 filo-

³ Filosofijos pradžia Lietuvoje sietina su Lenkijos provincijos kapitulos deleguotais lektorais (pirmieji – Petras iš Sochačevo ir Marianas Grozgis (Marianus Grozgy), tarp kurių nebuvo lietuvių, dalis jų – net ne lenkai, pavyzdžiui, Jurgis Austras (Gregorius de Austria) (Plečkaitis 2008: 13).

⁴ Tėra korespondencija lietuvių kalba.

sofiniai numeriai. Pastarieji – vien teminiai, dažniausiai fenomenologiniai. Tą pačią teminių tyrimų kryptį pasirinko nauji filosofiniai žurnalai: metinė *Atėnė* (leidėjas – Kultūros, filosofijos ir meno institutas) ir ketvirtinė *Santalka* (leidėjas – Vilniaus Gedimino technikos universitetas), kurio du numeriai per metus skiriami filosofijai. Daugiau ar mažiau fenomenologinę kryptį išlaiko ketvirtinis žurnalas *Žmogus ir žodis*, kurio vienas numeris per metus skiriamas filosofijai. Bene nuosekliausias fenomenologinis žurnalas, leidžiamas Lietuvoje po to, kai Europos humanitarinis universitetas persikraustė į Vilnių, yra *Topos*, kur teminiuose numeriuose skelbiami straipsniai pagrindinėmis Europos kalbomis⁵. Taigi labiausiai fenomenologinis Lietuvos žurnalas yra mažiausiai „lietuviškas“. Tarpdalykinis gerąja prasme metinis žurnalas su semiotine pakraipą – *Baltos lankos*. Kitų Lietuvos filosofinių žurnalų šeimos narių, kurių yra per dešimt, čia neminėsime, nes jie mažai susiję su fenomenologija. Vadinas, Lietuvos filosofinėje periodikoje ryškėja dvejopos tendencijos: filosofijos sąmonėjimo (atsiskyrimo nuo kitų mokslų, pvz., sociologijos) ir telkiančio vaidmens suvokimo (temų generavimas teminiuose numeriuose). Abi šias tendencijas padeda suderinti fenomenologinės atvirumo ir nukreiptumo nuostatos.

Lietuvos fenomenologijos ištakos

Lietuvoje pirmasis apie fenomenologiją ir iš dalies fenomenologiškai pradėjo rašyti Vosylis Sezemanas (1884–1963). Jis atkreipdavo dėmesį ir atsiliepdavo į E. Husserlio, M. Geigerio, M. Schelerio, M. Heideggerio, E. Stein ir kitų naujausius veikalus vos jiems pasi-

rodžius. V. Sezemanas parašė straipsnius *Fenomenologija*, *Husserl ir Heidegger Lietuviškai enciklopedijai*. Savo gnoseologijos ir logikos tyrinėjimuose jis, be kita ko, rėmėsi E. Husserlio *Idėjomis* ir *Loginiais tyrinėjimais*, M. Schelerio, A. Pfänderio veikalais⁶. Gana ryški yra didžiausio V. Sezemano veikalo – *Estetikos* (1970) – fenomenologinė perspektyva, o knygelėje *Laikas, kultūra ir kūnas* (1935) suformuluotos temos iki šiol lieka fenomenologų dėmesio centre⁷.

Kitas to paties Vytauto Didžiojo universiteto Humanitarinio fakulteto filosofijos profesorius Izidorius Tamošaitis (1889–1943) rėmėsi M. Schelerio idėjomis, jį gausiai cituodavo ir atpasakodavo dėstydamas filosofijos įvadą, etiką ir socialinę filosofiją, rašydamas straipsnius įvairiais filosofijos ir pasaulėžiūros klausimais⁸. Tačiau I. Tamošaičio fenomenologijos recepcija buvo perdėm paviršutiniška ir eklektiška. Daug nuoseklesnis buvo jo mokinys Kazys Dausa (g. 1906), patyręs M. Schelerio įtaką ir parašęs diplominį darbą apie jo antropologiją, taip pat keletą straipsnių⁹, bet vėliau nebesireiškęs.

Daug plačiau Lietuvoje pasklido egzistencializmas, kurį Algis Mickūnas ir Dawidas Stewartas glaudžiai sieja su fenomenologija, iš esmės laikydami jį pastarosios atmaina (Mickūnas; Stewart 1994). Juozas Girnius (1915–1994) pirmasis pradėjo sistemingai ir akademiškai gilintis į M. Heideggerio filosofiją: parašė solidų diplominį ir kartu licenciatų dar-

⁶ Žr. (Sezemanas 1987). Kitų, neperspausdintų jo darbų išsamiausia bibliografija žr. (Tumelis 1984). Rankraštiniai Sezemano filosofiniai tekstai nurodyti ir trumpai apibūdinti (Mikelaitis 1991).

⁷ Žr. (Sverdiolas 1986).

⁸ Izidoriaus Tamošaičio ir kitų fenomenologijos klausimais Lietuvoje prieš karą rašiusių apypilnes bibliografijas žr. (Mikelaitis 1991).

⁹ Žr. (Dausa 1935).

⁵ Kaip žinia, lietuvių kalba nėra tokia.

bą bei kelis straipsnius apie egzistencializmą. Jis Freiburge klausėsi M. Heideggerio paskaitų, o ruošdamasis rašyti daktaro disertaciją apie K. Jaspersą, su pastaruoju konsultavosi. (Beje, M. Heideggerio ir K. Jasperso studentais įvairiu laiku yra buvę ir daugiau lietuvių.) Egzistencinė filosofija yra autentiškas visos J. Girniaus kūrybos – jo žmogaus be Dievo ir žmogaus technikos amžiuje analizės, taip pat studijų pasaulėžiūros, visuomeninio gyvenimo, estetikos ir literatūros klausimais – pagrindas ir akiratis¹⁰. Egzistencialistų dažnai laikomas ir Antanas Maceina (1908–1987), ypač kalbant apie jo kūrybą po karo, nors jo filosofijos prieštardas yra gana įvairios¹¹. Egzistencializmas rūpėjo karo metu brendusiai kartai: anksčiau neregėto populiarumo susilaukė filosofiniai seminarai Vytauto Didžiojo universitete, poetai skaitė ir svarstė Heideggerio *Būtį ir laiką*.

Fenomenologija ir egzistencializmas veikė Vakaruose studijavusią išeivių kartą. Vincentas Vyčinas (g. 1918) anglų kalba išleido kelias knygas, kuriose dėsto ir vis savarankiškiau plėtoja Heideggerio idėjas¹². Jo pirmosios knygos *Žemė ir dievai. Įvadas į Martino Heideggerio filosofiją* sutrintas pastabų egzempliorius Maskvos Lenino bibliotekoje liudija, kad ne vienas ten sėmėsi žinių apie Heideggerio filosofiją iš šios sistemiškos apybraižos. Deja, Vilniaus bibliotekose jo knygų nebuvo

¹⁰ Juozo Girniaus išsamios bibliografijos neturime. Orientuotis jo raštuose geriausiai padeda *Autobiografija* su įdomiomis autoriaus pastabomis, išspausdinta (Girnius 1991).

¹¹ Antano Maceinos bibliografijos nėra. Pradėtų leisti *Raštų* trečiajame tome išspausdinta trilogija *Cor inquietum* (Maceina 1990). Egzistencinei filosofijai, paveiktai hermeneutikos, skirtinos Maceinos knygos: *Religijos filosofija* (1976), *Filosofijos kilmė ir prasmė* (1979), *Asmuo ir istorija* (1981), *Dievas ir laisvė* (1985) ir kai kurie kiti tekstai.

¹² Knygose *Earth and Gods* (1961), *Greatness and Philosophy (An Inquiry into Western Thought)* (1966), *Search for Gods* (1972), *Our Cultural Agony* (1973).

ir nėra. V. Vyčinas yra rašęs ir lietuvių spaudoje¹³. Šiek tiek lietuviškai rašo ir Algis Mickūnas (g. 1933), nors svarbiausi jo darbai taip pat pasirodė kitomis kalbomis¹⁴. Verta paminėti ir Alphonso Lingį¹⁵, kuris nors ir nerašo lietuviškai, noriai pripažįsta savo lietuviškas šaknis ir dažnai lankosi Lietuvoje, prisidedamas prie fenomenologinės minties plėtotės. Jo mintis švytuoja tarp fenomenologijos ir kultūrinės antropologijos, jis ypač daug dėmesio

¹³ Su fenomenologija siejasi straipsniai: „Martyno Heideggerio filosofija“ (1970), „Heideggerio kultūrinė reikšmė“ (1977), „Mitinė etika Heideggerio filosofijos principų šviesoje“ (1974), „Būtis ir žodis Heideggerio mąstyme“ (1975), „Mitinės lietuvių pasaulis“ (1979), „Asmenybiškumas Ibseno dramose. Peer Gyntas“ (1984), „Aisčių mitinės buities prasmė“ (1990), „Žmogus ir technika“ (1990), „Mano gyvenimo ir minties raida“ (1991).

¹⁴ Kartu su Josephu J. Pilotta Algis Mickūnas parašė knygą *Science of Communication: its Phenomenological Foundation* (Mickūnas, Pilotta 1990); jis redagavo ir išvertė į anglų kalbą kelias fenomenologines knygas. Suminėms tik svarbesniuosis jo šios srities straipsnius: „Veikla ir istorinis laikas“ (1975), „Hermeneutinė kontroversija“ (1980), „Conscience and Value“ (1987), „The Transcendental Awareness: Husserl and Theology“ (1987); „Язык и современная герменевтическая философия“ (1986), „The Vital Connection“ (1987), „The Context of Praxis“ (1989), „Moritz Geiger and Aesthetics“ (1989), „Postmodernity and Democracy“ (1990), „Technology and Liberation“ (1991a), „Politics, Communication and Philosophy“ (1991b), „Landgrebe’s School of Phenomenology“ (1991c), „Postmodernizmas ir teologija“ (1992), „Magic and Technological Culture“ (1992a), „Gebser and Pedagogy: The Integral Difference“ (Mickūnas, Lozano 1992), „The Public Domain“ (1992b), „Phenomenology of Zen“ (1993). Žr. taip pat: „Kodėl ten aš?“ (Algi Mickūną kalbina Arūnas Sverdiolas). *Baltos lankos*, 1992, 2.

¹⁵ Svarbiausios A. Lingio knygos: *Escapes: Eros and Culture* (1984), *Libido: The French Existential Theories* (1985), *Phenomenological Explanations* (1986), *Deathbound Subjectivity* (1989), *The Community of Those Who Have Nothing in Common* (1994), *Abuses* (1994), *Foreign Bodies* (1994), *Sensation: Intelligibility in Sensibility* (1995), *The Imperative* (1998), *Dangerous Emotions* (1999).

skiria tapatumo problemai. Egzistencializmas yra suformavęs daugelio pokario metais brenusių išeivijos rašytojų ir mokslininkų humanitarų mąstyseną. Be egzistencializmo sunku suvokti apie Santarą–Šviesą besispiečiančių intelektualų pasaulėžiūrą.

Šiuolaikinė fenomenologija Lietuvoje

Konferencijoje „500 metų filosofijai Lietuvoje“ (2007-09-27–28) buvo pasiūlyta šiuolaikinę Lietuvos filosofiją datuoti nuo 1968 metų, kai gimė žurnalas *Problemos*¹⁶. Panašios nuostatos laikysimės ir apžvelgdami šiuolaikinę fenomenologiją Lietuvoje, kur sovietiniu laikotarpiu egzistencializmo, ypač egzistencializmo kaip literatūrinio judėjimo įtaka kultūrai buvo gana ryški, nors apibrėžtų formų ir neįgijo. Apie egzistencinę filosofiją pirmasis pradėjo rašyti Jonas Repšys (1930–1976)¹⁷. Nekalbant apie tuos, kurie fenomenologiją ir egzistencializmą kritikavo dėl ideologinės konjunktoros, nepažindami šaltinių, atkreiptinas dėmesys į vėlesnius filosofus, dalykiškai nagrinėjusius vieną ar kitą fenomenologijos aspektą.

Disertacijas fenomenologijos klausimais parašė Arvydas Šliogeris (g. 1944), Tomas Sođeika (g. 1949), Zenonas Norkus (g. 1958), Audronė Žukauskaitė (g. 1968), Arūnas Micekičius (g. 1965), Nerijus Milerius (g. 1971), Vytautas Rubavičius (g. 1952), Mintautas Gu-

¹⁶ Beje, tais pačiais metais gimė ir nuolankus Lietuvos fenomenologų tarnas – vienas iš šio straipsnio bendraautorių.

¹⁷ Straipsniuose „Kai kurie metodologiniai žmogaus koncepcijos klausimai M. Heidegerio filosofijoje“ (1966), „K. Jaspersas ir egzistencializmo socialinės bei teorinės prielaidos“ (1972a), „Žmogaus koncepcija K. Jasperso filosofijoje“ (1972b), „S. Kjerkegoras ir egzistencializmas“ (1974), „Tradicinės ontologijos humanizacija M. Heidegerio filosofijoje“ (1976), „Dorovinis asmenybės tobulėjimas ir egzistencializmas“ (1980).

tauskas (g. 1971), Tomas Kačerauskas (g. 1968), Saulenė Pučiliauskaitė (g. 1973), Danutė Bacevičiūtė (1969), Arūnas Gelūnas (g. 1968). Be šių autorių, fenomenologines ir hermeneutines temas savo knygose bei straipsniuose plėtoja Arūnas Sverdiolas (g. 1949), Marius Povilas Šaulauskas (g. 1961), Dalius Jonkus (g. 1965), Gintautas Mažeikis (g. 1964), Jūratė Baranova (g. 1955), Rita Šerpytytė (g. 1954), Kęstutis Dubnikas (g. 1959).

A. Šliogeris – bene vaisingiausias Lietuvos filosofas, išleidęs 10 knygų, paskutinės (*Niekis ir esmas*) apimtis – per 1200 puslapių. A. Šliogeris savo knygose ir gausiuose straipsniuose remiasi solidžiu egzistencinės filosofijos pagrindu, jau nuo savo antrosios disertacijos *Žmogaus pasaulis ir egzistencinis mąstymas* (1985) jis deda daug pastangų šią filosofiją savarankiškai apmąstyti ir įveikti¹⁸. Jo knyga *Post scriptum* (1992b) išleista vokiečių kalba (2001). Jeigu kūrybingumą plėtojant filosofinę tradiciją laikytume svarbiausiu kriterijumi, A. Šliogeriui atitektų iškiliausio Lietuvos fenomenologo laurai. Beje, savo kūryboje jis skiria svarbų vaidmenį kūrybingam mąstymui, filosofijos ir poezijos sąlyčiui. Apmąstydamas nuolat kintantį žmogaus pasaulį, mus supančius daiktus ir kalbos bei egzistencijos artumą, A. Šliogeris išlaiko dėmesį pamatiniams metafizikos klausimams. Kaip ir Heideggeris, kurio jis yra žymiausias vertėjas ir interpretatorius Lietuvoje, A. Šliogeris simpatizuoja Aristoteliiui. Taigi A. Šliogerio minties horizontas nepaprastai platus.

¹⁸ Jis išleido knygas: *Žmogaus pasaulis ir egzistencinis mąstymas* (1985), *Daiktas ir menas* (1988), *Būtis ir pasaulis* (1990), *Sietuvos* (1992a), *Post scriptum* (1992b), *Transcendencijos tyla* (1996), *Niekis ir Esmas* (2005) ir nemaža straipsnių. Be to, Arvydas Šliogeris sudarė kelių autorių knygą *Egzistencinė filosofija: istorija ir dabartis* (1981).

A. Sverdiolas – vienas iš nedaugelio Lietuvos filosofų, kuriančių filosofiją, ne vien ją „tyrinėjančių“. Savo tekstuose jis plėtoja hermeneutinę ir fenomenologinę tradiciją, kurią papildo naujais bruožais. Jei kada susiformuos lietuviškosios hermeneutikos mokykla, ji pirmiausia bus siejama su A. Sverdiolo vardu. Lietuviškų bruožų šiai tradicijai teikia ne vien interpretuojami Lietuvos kultūros – praeities ar dabarties – reiškiniai, bet savita žiūra, nulėmta mūsų kultūrinės aplinkos. Kita vertus, autorius išlaiko mąstytojo distanciją nagrinėjamų reiškinų atžvilgiu, pateikdamas originalias išvalgas ir taip išplėsdamas skaitytojo akiratį ar net savivoką. Mano (T. K.) galva, į šį vaisingą kelią turi būti nukreipti Lietuvos filosofiniai tyrinėjimai, o ne į knaisiojimasi po fenomenologijos klasikų veikalus. Bet koks knaisiojimas sąlygotas mūsų žiūros ir kultūrinės aplinkos. Čia klausimas toks: ar mes pakankamai sąžiningi ir sąmoningi, kad 1) tai pripažintume ir 2) „klasikų“ mintimis pasinaudotume vaisingai. Šiuo požiūriu A. Sverdiolas ir sąžiningas, ir sąmoningas, ir, galima pridurti, kūrybingas. Jo pavyzdžiu turėtų būti plėtojami Lietuvos filosofiniai tyrimai. Tik toks savitos interpretacijos, o ne „objektyvios“ restauracijos kelias įdomus pasauliui¹⁹.

T. Sodeika, jaunystėje tyrinėjęs R. Ingaardeną (disertacija *Romano Ingardeno fenomenologinė ontologija* (1983)²⁰, pagarsėjo feno-

¹⁹ A. Sverdiolo knygos: *Steigtis ir sauga* (1996), *Būti ir klausti. Hermeneutinės studijos 1* (2002), *Aiškinimo ratas. Hermeneutinės studijos 2* (2003), *Apie pamėklinę būtį* (2006a), *Lėkštutėlė lėkštutėlė* (2006b).

²⁰ Paminėtini šie T. Sodeikos straipsniai: „Vertybė kaip ontologinė problema R. Ingardeno fenomenologijoje“ (1979), „Atsakomybės problema Romano Ingardeno etikoje“ (1980a), „R. Ingardenas – E. Huserlio transcendentalinio idealizmo kritikas“ (1980), „Ginčas dėl pasaulio racionalumo: R. Ingardenas ir A. Bergsonas“ (1981a), „Fenomenologinė realizmo koncepcija ir neotomistinis realizmas“ (1981b), „E. Huserlio fenomenologija“ (1981c).

menologiniu „džiazavimu“ kultūrologiniuose žurnaluose (mažiau „moksliuose“ nei mūsų minėti) ir fenomenologiniu pedagoginiu metodu, kuri drauge su J. Baranova pristato filosofijos vadovėlyje (Baranova; Sodeika 2002), skirtame gimnazijoms. Filosofuoti T. Sodeikai reiškia judėti ratu nuo „teksto interpretacijos-diskusijos prie dialogo-meditacijos“. Galima pridurti, kad jo interpretacijų horizonte – ne tik M. Husserlis, M. Scheleris ar M. Buberis, bet ir Mokytojas Eckhartas.

Z. Norkaus, mokslinę karjerą pradėjusio nuo fenomenologinių tyrimų (disertacija *Edmundo Husserlio logikos filosofija* (1984)²¹, didžiausi pasiekimai siejami su socialinių teorijų (M. Weberio) nagrinėjimu (Norkus 2003). Prieš tai jis buvo padaręs lankstą į istorijos filosofiją (Norkus 1996). Tikėtina, kad formuotis šiam atviram požiūriui į įvairias disciplinas jam padėjo fenomenologinė patirtis. *D. Jonkus*, atvirksčiai, savo mokslinę veiklą pradėjęs nuo scholastikos logikos nagrinėjimo, ryžtingai pasuko į E. Husserlio ir E. Finko kūrybos tyrimus. Be to, jis simpatizuoja ispanų (J. Ortega y Gassetas) fenomenologijai.

M. P. Šaulauskas savo darbuose taip pat neapsiriboja viena – hermeneutine – tradicija, kurią jis lygina su analitine filosofija. Be to, M. P. Šaulausko dėmesys krypsta į informacinę visuomenę. Dėl šio plataus žvilgsnio išlošia ne tik analitinė filosofija ar sociologija, bet ir hermeneutika. Paakinta M. P. Šaulausko pavyzdžio, S. Pučiliauskaitė savo disertacijoje²² tyrinėjo L. Wittgensteino kūrybos fenomenologinius aspektus.

²¹ Norkaus paminėtini straipsniai šia tema: „Apie intencionalinius santykius, intencionalinius kontekstus ir E. Huserlio fenomenologiją“ (1987), „Grynoji sąmonė be Aš A. Gurvičiaus fenomenologijoje“ (1989).

²² *Neteorinis kalbos mąstymas Wittgensteino filosofijoje* (2003).

A. Žukauskaitė peržengia fenomenologinę tradiciją kita kryptimi. Disertacijoje²³ ir pirmojoje savo knygoje (2001) nagrinėjusi Heideggerį iš postfenomenologų (Levino, Derrida) pozicijų, antrojoje knygoje (2005) ir vėlesnėse publikacijose ji linksta prie šiuolaikinės kultūros fenomenologinės (plačiaja prasme) interpretacijos. Panašiai A. Mickevičius savo disertacijoje²⁴ ir knygoje (2004) nagrinėja F. Nietzsche'ę iš postfenomenologų (J. Deleuze'o, J. Derrida) pozicijų. Su postfenomenologų (E. Levino) požiūriu priversta skaitytis ir D. Bacevičiūtė, savo disertacijoje²⁵ tyrinėjusi E. Husserlio laiko sampratą.

V. Rubavičius bando padaryti tai, ko nepadarė H. G. Gadameris su J. Derrida, t. y. rasti bendrą hermeneutikos ir dekonstrukcijos vardiklį. Įdomiausia tai, kad jo išvalgos sąlygotos poetinio mąstymo. Darbuodamasis dviem frontais – poezijoje²⁶ ir filosofijoje (Rubavičius 2003) – jis plėtoja filosofinę eseistiką, taip pratęsdamas M. Heideggerio ir A. Šliogerio darbus. Panašiu keliu eina T. Kačerauskas, savo disertacijoje²⁷ ir knygoje (2006) plėtojantis filosofinę poetiką kaip kūrybingą ir atvirą žiūrą, kurios šaknys – antikiniame (Aristotelis) mąstyme ir egzistencinėje fenomenologijoje bei hermeneutikoje (M. Heideggeris, E. Husserlis, H. G. Gadameris, P. Ricoeuras). Remdamasis šia patirtimi, T. Kačerauskas toliau plėtoja kultūros fenomenologiją²⁸, kultūrą apmąstydamas kaip eg-

zistencinio projekto kūrimą, kur pramanas ir tikrovė susilieja į vieningą žmogaus tikslų ir prasmų pasaulį. Taigi T. Kačerauskas, plėtodamas fenomenologinę tradiciją, išlieka Lietuvos fenomenologinės mokyklos (A. Šliogerio) mokinium. Kitas A. Šliogerio mokinys M. Gutauskas disertacijoje²⁹ ir straipsniuose tyrinėja dialogo filosofiją ir jos sąsajas su hermeneutika.

N. Milerius, savo disertaciją³⁰ paskyręs E. Husserlio šūkio „arčiau daiktų“ plėtotei, pastaruoju metu domisi meno, būtent kino, fenomenologija. Ši tyrimų kryptis artima A. Gelūnui, kuris yra tiek fenomenologas, tiek dailininkas. Dvejus metus praleidęs Japonijoje, jis atviras ne tik meno ir mąstymo, bet ir Vakarų bei Rytų tradicijų sankirtai³¹.

Šiuolaikinės kultūros (ypač religijos) apraiškomis domisi G. Mažeikis, savo antrąją monografiją (2004) paskyręs filosofinei antropologijai. Kaip ir M. Heideggeris, pasirinkęs provincijos (Šiaulių) universitetą, G. Mažeikis nesijaučia atskirtas nuo Lietuvos ir pasaulio fenomenologinio pulso: jis yra daugybės filosofijos renginių iniciatorius ir dalyvis. Religijos fenomenologiją tyrinėja R. Šerpytė ir K. Dubnikas. R. Šerpytės habilitacinis darbas³² ir solidi monografija (2007) skirti nihilizmo, kuriam daug dėmesio skyrė M. Heideggeris, apmąstymui. Sutelkdama dėmesį į egzistencijos problemas, R. Šerpytė plėtoja sąsajas tarp filosofijos ir literatūros. K. Dubnikas tyrinėja egzistencinę ir hermeneutinę te-

²³ *Subjektyvumo metafizikos krizė: M. Heideggeris, E. Levinas, J. Derrida* (1997).

²⁴ *Galios valia ir interpretacija F. Nietzsche's filosofijoje* (1997).

²⁵ *Laiko sampratos transformacija šiuolaikinėje filosofijoje: E. Husserlis ir E. Levinas* (2005).

²⁶ V. Rubavičius išleidęs šešias poezijos knygas.

²⁷ *Filosofinė poetika XX a. filosofijoje* (2002).

²⁸ Paminėtini T. Kačerausko straipsniai: „Egzistencinė kalba ir kalbinė egzistencija“ (2007a), „Filosofija kaip gyvenimo menas“ (2007b), „Gyvenimas šia-

pus ir anapus ekrano“ (2008a), „Kūnas gyvenamajame pasaulyje“ (2008b), „Tikrovė ir išmonė kalbinės egzistencijos perspektyvoje“ (2008c).

²⁹ *Dialogo problema hermeneutinėje filosofijoje* (2002).

³⁰ *Kasdienis pasaulis ir savastis* (2001).

³¹ Disertacija *Naujoji tvarkos paradigma Nishidos ir Merleau-Ponty filosofijoje* (2001).

³² *Nihilizmo problemos Vakarų filosofijoje teorinės konfigūracijos* (2005).

ologiją. Jis palaiko fenomenologines iniciatyvas Vilniaus universitete³³. K. Dubniko mokymys M. Briedis tyrinėja religijos fenomenologiją³⁴ iš P. Tilicho mąstymo perspektyvos.

Literatūrologė V. Daujotytė-Pakerienė (g. 1945) Lietuvos fenomenologų teismui pateikė net dvi knygas: *Literatūros filosofija* (2001) ir *Literatūros fenomenologija* (2003).

J. Baranova taip pat artima poetinei filosofijos kryptčiai, kuriai pradžia davė vėlyvasis M. Heideggeris. Kaip ir A. Šliogeris, V. Daujotytė-Pakerienė, R. Šerpytė, V. Rubavičius, T. Kačerauskas, ieškodama sąsajų tarp poezijos ir filosofijos, pirmoji filosofijos profesorė Lietuvoje rūpinasi išreikšti egzistencinį nerimą.

Pabaigai verta paminėti porą fenomenologų, nors gimusių ne Lietuvoje, aktyviai dalyvaujančių Lietuvos filosofų spaudoje ir renginiuose. Kiti mąstytojai – svarbus Lietuvos filosofijos kūrybinių impulsų šaltinis, kalbant tiek apie šimtametę tradiciją, tiek apie dabartinę dinamiką. Tatjana Ščicova (g. 1970) savo

darbuose apie intersubjektyvumo fenomenologiją (Щитцова 2006) nagrinėja pamatinius žmogiškojo sambūvio sandus (gimumą, marmumą, lyčių ir amžiaus skirtis). Andrejui Lauruchinui (g. 1971) fenomenologija rūpi kaip praktinė filosofija (Laurukhin 2005).

Išvados

Poezijos ir filosofijos sąlytis – vyraujanti Lietuvos fenomenologijos tema, kuri reikalauja išplėsti ir filosofinės kūrybos sampratą. Kartu tai atspindi gyvą ir kūrybingą fenomenologinę mintį, drauge – Lietuvos filosofijos judrumą ir brandumą. Tema „Fenomenologija Lietuvoje“ leidžia apžvelgti tiek išeivių iš Lietuvos, tiek ateivių, įsitraukusių į fenomenologinį judėjimą Lietuvoje, filosofijos veikalus. Tai atitinka mūsų filosofijos atvirumo ir intencionalumo tradiciją, siekiančią 500 metų. Tik tokioje aplinkoje Kitas (išvykęs ar atvykęs) gali tapti filosofinės kūrybos veiksmu.

LITERATŪRA

Baranova, J. 2006. *Filosofija ir literatūra*. Vilnius: VPU leidykla.

Baranova, J., Sodeika, T. 2002. *Filosofija*. Vilnius: Tyto Alba.

Briedis, M. 2007a. „Poiesis: nuo ‚kūniško mąstymo‘ estetikos prie ‚mąšlios praktikos‘ techniku“, *Filosofija. Sociologija*, 18(1): 44–54.

Briedis, M. 2007b. „Theological hermeneutics: interpreting ‚The lost guardian of immediacy‘“, *Santalka*, 15(1): 25–36.

Dausa, K. 1935. „Makso Schelerio filosofinės antropologijos bruožai“, in *Eranus*, t. 3. Kaunas: Spindulys, 87–143.

Girnius, J. 1991. *Raštai*, t. 1. Vilnius: Mintis.

Kačerauskas, T. 2006a. *Arkada*. Vilnius: RSL.

Kačerauskas, T. 2006b. *Filosofinė poetika*. Vilnius: Versus Aureus.

Kačerauskas, T. 2005. „Ding und Existenz“, in *Humanistyka i przyrodoznawstwo*, 11: 75–88.

Kačerauskas, T. 2006c. „Ribos tarp pramano ir tikrovės: fenomenologinė perspektyva“, *Problemos*, 69: 104–112.

Kačerauskas, T. 2006d. „Tikrovė pasakojimo kultūroje“, *Filosofija. Sociologija*, 1: 2–7.

Kačerauskas, T. 2006e. „Naratyvinis tapatumas ir popkultūra“, *Filosofija. Sociologija*, 3: 25–30.

Kačerauskas, T. 2007a. „Egzistencinė kalba ir kalbinė egzistencija“, *Santalka* T. 15 Nr. 3: 45–52.

Kačerauskas, T. 2007b. „Romano Ingardeno problema ir ‚mirties‘ klausimas mene“, *Filosofija. Sociologija*, 1: 66–78.

³³ K. Dubnikas – Vilniaus universiteto Filosofijos fakulteto dekanas.

³⁴ Disertacija *Tikėjimo ir žinojimo problema P. Tilicho filosofinėje teologijoje* (2006).

- Kačerauskas, T. 2007c. „Filosofija kaip gyvenimo menas“, *Filosofija. Sociologija*, 3: 64–72.
- Karsavinas, L. 1994. Europos kultūros istorija. Vilnius: Vaga.
- Laurukhin, A. 2005. „Das Sein und die Sprache im Netz der intentionalen Beziehungen: Brentano-Husserl“, in *Problemos*. Priedas: 92–100.
- Lingis, A. 1984. *Excesses: Eros and Culture*. Albany: State University of New York Press.
- Lingis, A. 1985. *Libido: The French Existential Theories*. Bloomington: Indiana University Press.
- Lingis, A. 1988. *Phenomenological Explanations*. The Hague: Martinus Nijhoff.
- Lingis, A. 1989. *Deathbound Subjectivity*. Bloomington: Indiana University Press.
- Lingis, A. 1994a. *The Community of Those Who Have Nothing in Common*. Indiana: Indiana University Press.
- Lingis, A. 1994b. *Abuses*. California: University of California Press.
- Lingis, A. 1994c. *Foreign Bodies*. London/ New York: Routledge.
- Lingis, A. 1995. *Sensation: Intelligibility in Sensibility*. New York: Humanity Books.
- Lingis, A. 1998. *The Imperative*. Bloomington: Indiana University Press.
- Lingis, A. 2000. *Dangerous Emotions*. California: University of California Press.
- Maceina, A. 1990. *Raštai*, t. 3. Vilnius: Mintis.
- Maceina, A. 1976. *Religijos filosofija*. Putnam: Krikščionis gyvenime.
- Maceina, A. 1979. *Filosofijos kilmė ir prasmė*. Roma: LKMA.
- Maceina, A. 1981. *Asmuo ir istorija*. Southfield, MI: Ateitis.
- Maceina, A. 1985. *Dievas ir laisvė*. Oak Lawn, IL: Ateitis.
- Mažeikis, G. 2004. *Filosofinė antropologija: analitika ir pragmatika*. Šiauliai: Šiaulių universiteto leidykla.
- Mikelaitis, G. (leid.) 1991. *Lietuvos filosofinės minties istorijos šaltiniai*, t. 2. Vilnius: Mintis.
- Mickevičius, A. 2004. *Galia ir interpretacija*. Vilnius: VU leidykla.
- Mickunas, A.; Pilotta, J. 1990. *Science of Communication: its Phenomenological Foundation*. Lawrence Erlbaum.
- Mickūnas, A. 1975. „Veikla ir istorinis laikas“, *Metmenys*, 30.
- Mickunas, A. 1980. „Hermeneutinė kontroversija“, *Metmenys*, 39.
- Mickunas, A. 1987a. „Conscience and Value“, *Listening*, 22 (1).
- Mickunas, A. 1987b. „The Transcendental Awareness: Husserl and Theology“, *Journal of Religious Studies*, 13 (1).
- Mickunas, A. 1987c. „The Vital Connection“, in *Analecta Husserliana*, vol. 23. Kluwer Academic Publishers.
- Mickunas, A. 1989a. „The Context of Praxis“, in *Phänomenologie der Praxis im Dialog zwischen Japan und den Weste*, ed. H. Kojima. Königshausen und Neuman 9.
- Mickunas, A. 1989b. „Moritz Geiger and Aesthetics“, in *Analecta Husserliana*, vol. 26. Kluwer Academic Publishers.
- Mickunas, A. 1990. „Postmodernity and Democracy“, in *Post Modernism*, ed. J. Murphy. Meerut India: Anu Books.
- Mickunas, A. 1991. „Technology and Liberation“, in *Lifeworld and Technology*, ed. T. Casey. University Press of America.
- Mickunas, A. 1991a. „Politics, Communication and Philosophy“, *Review Journal of Philosophy and Social Sciences*, vol. 27. Meerut India: Anu Books.
- Mickunas, A. 1991b. „Landgrebe’s School of Phenomenology“, in *Analecta Husserliana*, vol. 36. Kluwer Academic Publishers.
- Mickunas, A. 1992a. „Postmodernizmas ir teologija“, *Metmenys*, 62 (reprinted: *Literatūra ir menas*, 1992.10.3 and 1992.10.10).
- Mickunas, A. 1992b. „Magic and Technological Culture“, in *Consciousness and Culture*, ed. E. M. Kramer. Greenwood Press.
- Mickunas, A., Lozano, E. 1992. „Gebser and Pedagogy: The Integral Difference“, in *Consciousness and Culture*, ed. E. M. Kramer. Greenwood Press.
- Mickunas, A. 1992. „The Public Domain“, in Murphy, J.; Peck, D. (eds.). *Praeger Open Institutions*. Mickunas, A. 1993. „Phenomenology of Zen“, in Kojima, H.; Embree, L. (eds.) *Japanese and Western Phenomenology*, Kluwer Academic Publishers.
- Mickunas, A., Stewart, D. 1994. *Fenomenologinė filosofija*. Vilnius: Baltos lankos.
- Norkus, Z. 1987. „Apie intencionalinius santykius, intencionalinius kontekstus ir E. Huserlio fenomenologiją“, *Problemos*, 37: 43–52.
- Norkus, Z. 1989. „Grynoji sąmonė be Aš A. Gurvičiaus fenomenologijoje“, *Problemos*, 40: 82–92.

- Norkus, Z. 2000. *Max Weber und rational Choice*. Metropolis. (miestas)
- Norkus, Z. 1996. *Istorika*. Vilnius: Taura.
- Plečkaitis, R. 2007. „Filosofijos atsiradimas Lietuvoje“, *Problemos* 73: 9–25.
- Repšys, J. 1966. „Kai kurie metodologiniai žmogaus koncepcijos klausimai M. Heideggerio filosofijoje“, *Filosofija*, vol. 7.
- Repšys, J. 1972a. „K. Jaspersas ir egzistencializmo socialinės bei teorinės prielaidos“, *Problemos*, 9: 85–95.
- Repšys, J. 1972b. „Žmogaus koncepcija K. Jasperso filosofijoje“, *Problemos*, 10: 55–71.
- Repšys, J. 1974. „S. Kjirkegoras ir egzistencializmas“, in *Filosofijos istorijos chrestomatija. XIX ir XX amžių Vakarų Europos ir Amerikos filosofija*. Vilnius: Mintis.
- Repšys, J. 1976. „Tradicinės ontologijos humanizacija M. Heideggerio filosofijoje“, *Problemos*, 18: 54–72.
- Repšys, J. 1980. „Dorovinis asmenybės tobulėjimas ir egzistencializmas“, in *Etikos etiudai – 4*. Vilnius: Mintis, 256–269.
- Rubavičius, V. 2003. *Postmodernusis diskursas: filosofinė hermeneutika, dekonstrukcija, menas*, Vilnius: Kultūros, filosofijos ir meno instituto leidykla.
- Sezemanas, V. 1987. *Raštai. Gnoseologija*. Vilnius: Mintis.
- Sezemanas, V. 1970. *Eстетika*. Vilnius: Mintis.
- Sezemanas, V. 1935. *Laikas, kultūra ir kūnas (Šių dienų kultūros uždaviniams pažinti)*. Kaunas: Spaudos fondas.
- Sodeika, T. 1979. „Vertybė kaip ontologinė problema R. Ingardeno fenomenologijoje“, *Problemos*, 24: 63–68.
- Sodeika, T. 1980a. „Atsakomybės problema Romano Ingardeno etikoje“, in *Etikos etiudai – 4*. Vilnius: Mintis, 176–202.
- Sodeika, T. 1980b. „R. Ingardenas – E. Huserlio transcendentalinio idealizmo kritikas“, *Problemos*, 25: 57–67.
- Sodeika, T. 1981a. „Ginčas dėl pasaulio racionalumo: R. Ingardenas ir A. Bergsonas“, in *Filosofija: Praeitis ir dabartis*. Vilnius: Mintis.
- Sodeika, T. 1981b. „Fenomenologinė realizmo koncepcija ir neotomistinis realizmas“, in *Šiuolaikinė katalikybė: filosofija, ideologija, politika*. Vilnius: Mintis.
- Sodeika, T. 1981c. „E. Huserlio fenomenologija“. In: *Egzistencijos filosofija: istorija ir dabartis*. Vilnius: Mintis.
- Sverdiolas, A. 1986. „Kultūra ir laikas (Skaitant vieną V. Sezemano studiją)“, in *Veidai-85*. Vilnius: Vaga.
- Sverdiolas, A. 1996. *Steigtis ir sauga*. Vilnius: Baltos lankos.
- Sverdiolas, A. 2002. *Būti ir klausti. Hermeneutinės studijos 1*. Vilnius: Strofa.
- Sverdiolas, A. 2003. *Aiškinimo ratas. Hermeneutinės studijos 2*. Vilnius: Strofa.
- Sverdiolas, A. 2006a. *Lėkštutėlė lėkštutėlė*. Vilnius: Baltos lankos.
- Sverdiolas, A. 2006b. *Apie pamėklinę būtį*. Vilnius: Baltos lankos.
- Šerpytytė, R. 2007. *Nihilizmas ir Vakarų filosofija*. Vilnius: VU leidykla.
- Šliogeris, A. 1981. (sud.) *Egzistencinė filosofija: istorija ir dabartis*. Vilnius: Mintis.
- Šliogeris, A. 1985. *Žmogaus pasaulis ir egzistencinės mąstymas*. Vilnius: Mintis.
- Šliogeris, A. 1988. *Daiktas ir menas*. Vilnius, Mintis.
- Šliogeris, A. 1990. *Būtis ir pasaulis*. Vilnius: Mintis.
- Šliogeris, A. 1992. *Sietuvos*. Vilnius: Mintis.
- Šliogeris, A. 1992. *Post scriptum*. Vilnius: Regnum.
- Šliogeris, A. 1996. *Transcendencijos tyla*. Vilnius: Prada.
- Šliogeris, A. 2001. *Post Scriptum*. Oberhausen: Athena.
- Šliogeris, A. 2005. *Niekis ir Esmas*. Vilnius: Apostrofa.
- Tumelis, J. 1984. „Sezemaniana (Medžiaga Vosylius Sezemano bibliografijai)“, *Problemos* 32: 18–34.
- Vycinas, V. 1961. *Earth and Gods*. The Hague: Martinus Nijhoff.
- Vycinas, V. 1966. *Greatness and Philosophy (An Inquiry into Western Thought)* The Hague: Martinus Nijhoff.
- Vycinas, V. 1972. *Search for Gods*. The Hague: Martinus Nijhoff.
- Vycinas, V. 1973. *Our Cultural Agony*. The Hague: Martinus Nijhoff.
- Vycinas, V. 1970. „Martyno Heideggerio filosofija“, *Aidai* 6: 256–262, 8: 360–362, 9: 404–410.
- Vycinas, V. 1977. „Heideggerio kultūrinė reikšmė“, *Aidai* 5: 206–212, 6: 251–257.
- Vycinas, V. 1974. „Mitinė etika Heideggerio filosofijos principų šviesoje“, in *LKMA Suvažiavimo darbai*, vol. 8. Roma: LKMA.

Vycinas, V. 1975. „Būtis ir žodis Heideggerio mąstyme“, in *Lituanistikos Instituto 1973 metų Suvažiavimo darbai*. Chicago.

Vycinas, V. 1979. „Mitinis lietuvių pasaulis“, in *Lituanistikos instituto 1977 metų Suvažiavimo darbai*. Chicago.

Vyčinas, V. 1984. „Asmenybiškumas Ibseno dramose. Peeras Gyntas“, *Aidai* 4: 219–227, 5:272–280.

Vycinas, V. 1990. „Aisčių mitinės buities prasmė“, in *LKMA Suvažiavimo darbai*, vol. 13. Roma: LKMA.

Vyčinas, V. 1990. „Žmogus ir technika“. *Filosofija. Sociologija* 1: 113–122.

Vycinas, V. 1991. „Mano gyvenimo ir minties raida“, *Naujasis židinys* 11–12: 22–31.

Žukauskaitė, A. 2001. *Anapus signifikanto principo: dekonstrukcija, psichoanalizė, ideologijos kritika*. Vilnius: Aidai.

Žukauskaitė, A. 2005. *Anamorfozės: nepatatinės filosofijos problemos*. Vilnius: Versus aureus.

Качераускас, Т. 2006. „Язык и культура в феноменологической перспективе“, *Вопросы философии*, 12: 137–144.

Мицкунас, А. 1986. „Язык и современная герменевтическая философия“, in Р. Павиленис (сост.) *Язык. Наука. Философия*. Вильнюс: АН Лит. ССР.

Шитцова, Т. 2006. *Memento nasci: Сообщество и генеративность. Штудии по экзистенциальной антропологии*. Вильнюс: ЕГУ.

PHENOMENOLOGY IN LITHUANIA

Arūnas Sverdiolas, Tomas Kačerauskas

Summary

The main thesis of the article is as follows: phenomenology is a living tradition that needs both development and interpretation. The minor thesis follows from the major one: the Western phenomenological tradition and Lithuanian philosophy interact and develop each other. According to the authors, the contact between

poetics and philosophy is the dominant form of phenomenology in Lithuania. The phenomenological tradition is treated as a creative and vivid philosophical thought.

Key words: phenomenology, Lithuanian philosophy, sources, continental tradition, heritage.

Iteikta 2008 05 07